

Jahanje meje

Tereza Gregorič, Borut Petrovič, Jakob Šfiligoj: *Usje se je dalu*, SNG Nova Gorica in Zavod Scaramouche, datum premiere 25. 9. 2025, datum ogleda ponovitve 5. 10. 2025.

DELITE NA

NATISNI

Jesen je čas pobiranja in spravila pridelka. Kar je bilo v zemljo položeno ob pravem času, zdaj daje svoj zreli sad. *Sezona obiranja zgodb* je večletni projekt ustvarjalne ekipe Zavoda Scaramouche, v okviru katerega je bilo zasnovanih in izvedenih več pripovedno-kabaretskih dogodkov. Projekt, ki se je začel že leta 2022 (in je tudi del uradnega programa GO!2025 – Evropska prestolnica kulture), korenini in izraža iz pripovedi pričevalcev, tj. prebivalcev obmejnega območja Severne Primorske, ki so v toku časa doživljali stalne premene meje. Sezona obiranja se sklepa s krstno uprizoritvijo komedije *Usje se je dalu* na velikem odru SNG Nova Gorica. Skozi leta nabrano dokumentarno gradivo kar 78 pričevalcev so Tereza Gregorič (tudi režiserka predstave), Borut Petrovič in Jakob Šfiligoj (oba tudi igralca) presejali in iz njega odbrali zgodbe, ki so jih zgnetli v enovito komedijsko pripoved.

Na borjaču pred kraško hišo se že leta skrivaj srečujeta zaljubljenca iz sosednjih hiš – prav v trenutku zaroke pa po sredini borjača »druže« v službi države potegne začasno mejo. Kar naj bi se združilo, je nenadoma ločeno z na novo določenimi mejniki, ki ne upoštevajo ne lastniških meja ne narodne pripadnosti tamkajšnjih prebivalcev. Zagatna okoliščina postane vir nepričakovanih situacij, v pričujoči uprizoritvi vselej komično intoniranih. V literarizirano in dramatizirano zgodbo neke družine se steka obilje resničnih pripetljajev, doživetij in anekdot. Osebnost tako postaja lokalno-skupnostno, lokalno-skupnostno pa je prepoznavno tudi v širšem

narodno-kolektivnem – zgodovina na odru oživi in gledalci jo podoživimo skozi zgodbe.

Na levi strani kraška hiša, na desni stopnice k sosedu, vmes dvorišče z mejo, v ozadju pa zid s portalom (scenografija **Dan Pikalo, Jan Rozman**) – prepoznavnost kraškega pročelja dogajanje brez dvoumnosti umesti na Primorsko. Avtentičnost lokalne pripovedi se nenehno potrjuje z jezikom: vsi igralci (z izjemo Boruta Petrovića, ki kot »Druže« govori srbohrvaško, kot Carinarka Lojzka pa pogovorno slovenščino) namreč govorijo primorski dialekt (lektorica **Anja Pišot**). Morebitne razlike in nianse v rabi dialekta gotovo zaznava domače občinstvo, neprimorski gledalci pa igralcem zlahka verjamemo, da so vsi upodobljeni karakterji doma iz iste vasi. *Usje se je dalu* pripovedno nit povleče skozi skoraj polnih osem desetletij, od vzpostavitvečasne meje 1947 pa do epiloga današnjih dni, pri čemer uporablja večje časovne elipse. Komičnost vznika tudi iz dejstva, da je čas do dramskih oseb posebej prizanesljiv, saj se ne (vsaj ne bistveno) starajo in ne umirajo. Minevanje časa in nastop novih obdobj posebej učinkovito zaznamuje kostumografija (**Andrej Vrhovnik**), ki z najznačilnejšimi modnimi poudarki posamičnih desetletij na odru podpihuje duha časa. Časovni preskoki in menjavanje vlog – ter posledično večkratno (hitro) menjavanje kostumov – predstavljajo izziv tudi za podporno tehnično ekipo, ki te zahteve uspešno dohaja.

» **PREDSTAVA JE POLNA HUMORNIH REŽIJSKIH
DOMISLIC, KI USPEŠNO DELUJEJO V
KOMBINACIJI Z IGRALSKO EKSAKTNOSTJO.
CELOTNA IGRALSKA ZASEDBA SE NAMREČ
ODLIKUJE V PRECIZNOSTI KOMIČNIH
KREACIJ, KI KLJUB MESTOMA ABSURDNIM
PRIPETLJAJEM NA MEJI NIKOLI NE
POSTANEJO KARIKATURE, TEMVEČ OSTAJAJO
SAMOSVOJE OSEBNOSTI.** «

Predstava je polna humornih režijskih domislic, ki uspešno delujejo v kombinaciji z igralsko eksaktnostjo. Celotna igralska zasedba se namreč odlikuje v preciznosti komičnih kreacij, ki kljub mestoma absurdnim pripetljajem na meji nikoli ne postanejo karikature, temveč ostajajo samosvoje osebnosti. Jakob Šfiligoj kot Pavle je utelešenje prostodušnega poštenjaka, ki se mu niti najmanjša goljufija ne more posrečiti – po prstih jih dobi, še preden bi ga lahko zasrbeli. **Matija Rupel** odigra tri vloge: neodločnega zaročenca Giovannija, Jolandino staro prijateljico Uršulo ter njenega švercerskega znanca Nika. Kljub hitrim preskokom iz vloge v vlogo preskoke

opravi v popolnosti in prepriča z vsakim vstopom na oder. Borut Petrovič kot Druže oz. kasneje Carinik ter kot Carinarka Lojzka predstavlja nekakšno utelešenje meje – v njenem smislu in nesmislu, zaresnosti in poljubnosti. Petrovič je pri oblikovanju obeh karakterjev izjemno natančen in ju, kljub temu da sta oba prava generatorja smešnosti, jemlje resno na najboljši možni način. **Patrizia Jurinčič Finžgar** kot predstavnica mlade generacije (ki gradi Novo Gorico in novi sistem), Pina ter **Marjuta Slamič** kot njena nona in mojstrica švercanja Jolanda, sta ponosni in nepopustljivi ženski, ki velikokrat delujeta iz ozadja in zvito vodita moške k svojim ciljem (kar pa za Pino skozi leta postane vse večji vir frustracije). Lik Pine je obenem tudi lik Pripovedovalke: ona je tista, ki se na občinstvo obrača naravnost ter s pripovedmi ustvarja mostove, ki povezujejo različne čase. Prav uprizoritveni postopek pripovedovanja je bil vstopna točka odrske raziskave dokumentarnega materiala – in ustvarjalcem je uspelo najti pravo mesto in mero zanj tudi znotraj dramsko strukturiranega besedila pa tudi Patrizii Jurinčič Finžgar se zdi kot pisano na kožo.

Usje se je dalu se poslužuje tako besedne kot karakterne in situacijske komike. Humorne poudarke z igranjem na klaviaturo v živo spremlja **Anže Vrabec**, čigar glasbeni doprinos pomembno soustvarja atmosfero. Igralska zasedba sledi hitremu uprizoritvenemu tempu, obenem pa s pretanjenim občutkom za potek dejanja ne prehiteva in vsako sceno izigra do dna, preden nam naliže novo kupico presenečenja. Tako tudi predvidljivi izidi situacij (npr. da gre Pavle vedno v zapor, poroka Pine in Giovannija pa je vsakič znova preložena) delujejo sveže in neprisiljeno in predstava drži gledalčevo zanimanje od začetka do konca. Da je ustvarjena s posebno ljubeznijo do domačega občinstva, priča tudi nabito polna dvorana, ki se je vseh sto minut živahno odzivala na odrske peripetije.

Nejasna pa ostaja odločitev, da predstava v enem zamahu prekorači skoraj osemdeset let življenja ob meji in z mejo. Iz uprizorjenega materiala je namreč očitno, da so ustvarjalci pri svojih pričevalcih obirali predvsem zgodbe iz časa socialistične Jugoslavije. Material je sam po sebi bogat in odru odlično služi – vendar se začne dramska struktura že v osemdesetih letih krhati, od devetdesetih dalje pa se zdi, da pripoved teče le še zato, da bi prišla do danes (dramaturginja **Tajda Lipicer**, asistentka dramaturginje **Karin Winkler**, strokovni sodelavec za dramaturgijo **Blaž Lukan**). Izginjanje in dokončna odprava meje, pa tudi nenadna vnovična vzpostavitev v času epidemije kovida, v predstavi niso tematizirani, lok, potegnjen do zdajšnjosti, pa neupravičen oz. neizkoriščen.

Usje se je dalu pa bo svojemu občinstvu navkljub tej tekstovni/dramaturški pomanjkljivosti verjetno še dolgo dajala sadove svoje radožive raziskave o tem, kako mejo udomačiti, jo osedlati in jahaje na njej zaobiti malomarno zapičene količke nesmislov.

Borut Petrovič, Blaž Lukan, Matija Rupel, Anja Pišot, Patrizia Jurinčič Finžgar, Jan Rozman, Tajda Lipicer, Karin Winkler, Anže Vrabec, Dan Pikalo, Jakob Šfiligoj, Andrej Vrhovnik, Tereza Gregorič, Marjuta Slamič

OBVEŠČAJTE ME O NOVOSTIH NA PORTALU KRITIKA